

Estetika v ljudski šoli.

„Po glavah svetlo je in jasno
 „A v srcih zimske je mraz in mrak;
 „Tam ne poganja cvetje krasno,
 „Tam ne odmeva spev sladak.“

Gregorčič.

Že pedagogi preteklega stoletja, zlasti Pestalozzi in Niemayer, poudarjali so, da je smoter vzgoji harmonični razvitek vseh človeških nadarjenosti in sil. Le tedaj, kadar razvija vzgoja dušne in telesne sile v lepem medsebojnem soglasju, izpolnjuje popolnoma vzvišeno si nalogo, ter preobrazuje gojenca svojega v omikanega človeka v pravem pomenu te besede. Trdni temelj, na katerega stavi vzgoja umetno svojo zgradbo, pa je npravstvenost — popolno in brezpogojno soglasje uvidnosti in hotenja. Dvojna je torej glavna skrb vzgojevalca: privedi mu je uvidnost do one sovšenosti, katera je v danem slučaju sploh mogoča, in vzgajati mu je krepko in neomahljivo hotenje. Po prvi svrhi teži intelektualna, po drugi moralna vzgoja. Nekako prijazna srednica med obema pa je estetična vzgoja — vzgoja gojenčevega čustva — katera izdatno pospešuje zlasti npravstvenost. Moralno izobraženemu človeku je pač uvidnost jedina zakonodajalka; pri brezumnem otroku pa gospoduje čustvo v hotenju. Jasno je tedaj, da si vzgojevalec, ako neposredno deluje na čustvo gojencev, rekše ako jih estetično izobrazuje, posredno prisvaja njihovo hotenje. Npravstveni zakon je čestokrat trd in strog v svoji brezpogojnosti, in slabotni človek ga težko izpolnjuje. Prijazno pa hiti v takih sporih na pomoč slabemu hotenju estetični ukus, kateri ga vzpodbuja, da nekako instinktivno stori to, kar je lepo, in kar je lepo, to je pač vselej tudi dobro. Ne da bi trdili, da estetično čutenje obvaruje človeka vseh pregreškov; pač pa ga obvaruje surovosti in brezmernosti, kajti estetični ukus sovraži vse, kar je nepravilno, brezumno in breznačelno, ter ljubi le to, kar je lepo, nežno in soglasno. — Estetična omika je torej prevažno vzgojilo, katero uporabljati je dolžnost

zlasti ljudskega učitelja, — saj ima ravno ljudska šola lepo in vzvišeno nalogo, priskrbeti nežni mladini trdno podlogo splošne omike, ter privedi jo do samodelavnosti v službi resničnega, dobrega in lepega.

Vzbujajmo in krepimo torej v mladih srcih gojencev svojih čut za lepoto! Ako gojimo estetično čutenje v receptivnem zmislu; ako vadimo namreč učence, da se lepote sploh zavedajo in jo cenijo, pospešujemo posredno tudi njih estetično produktivnost. Kajti, komur lepota istinito ugaja, ta bode uravnal vse svoje mišljenje, delovanje in kretanje po večnih zakonih lepote. —

Svoje vzgojno postopanje pa uravnajmo po besedah pesnikovih:

„Eines muss in's andre greifen,
 Eins durch's andre blüh'n und reifen.“

Vse šolsko življenje, učni predmeti, šolska disciplina — vse naj služi estetičnemu izobraževanju! Pretvorimo v nekakem zmislu ljudsko učilnico v nežno svetišče lepote!

Središče ljudskošolskemu pouku je berilo. Resne in vesele dogodke iz vsakdanjega življenja, ljubljeno domovje, gozd in log, brezmejno morje in zvezdno nebo, prijatelje in znance svoje iz živalstva, rastlinstva, rudništva — vse nahaja mali učenec v svojem berilu. Kar sliši v šoli novega in zanimivega iz različnih strok človeške vede — vse mu iz berila prijazno odmeva. Berilo je torej — ako ustreza didaktičnim in pedagoškim zahtevam — zvesta podoba obzornega kroga otročjega. Mišljenje in čutenje šolskega otroka, gorje in veselje otročjega življenja — vse nam odseva iz berila — a vse to nekako obseva in očara z milim svitom poezija! Berilo je tedaj najvažnejši zunanji pripomoček, po katerem deluje učitelj na srčno življenje izročene mu mladine. Da pa

berilo ustreže lepemu svojemu nálogu, bodi jedina podloga jezikovnemu pouku, in zvesti spremljevalec učencu in učitelju pri realističnih predmetih. —

„Govôri, da te vidim!“ dejal je starogrški modrijan. Po pravici; — govor je značilo notranje omike. Vso svojo pozornost obračaj učitelj pri jezikovnem uku na govorico otrok. Ne samo pravilno, ampak tudi lepo in blagoglasno, v kratkih jedernatih stavkih naj govore in pozneje tudi pišejo učenci. Neprenehoma naj se trudi učitelj, da odpravi vse, kar je preglasno, surovo, neotesano iz govornice svojih otrok! „Die Anmuth der Rede ist ein schöner Empfehlbrief auf dem ganzen Weg unseres Lebens“ pravi Herder. — Poetične proizvode iz berila naj otroci deklamirajo s priprostim, a kolikor toliko lepim in pravilnim naglasom. Pa tudi prozaičnih sestavkov posebne stilistične lepote naj se otroci naučé na pamet. Tako vadimo učence, da izražajo svoje mišljenje in čutenje v lepi obliki. — Jezikovnemu pouku gre na dalje skrb, da se odpré otrokom čudapolno kraljestvo fantazije.

O stokrat, stokrat mi pozdravljen bodi,
Ti krasni svet, ti dom duhov in Vil!
Ko čuda mi razgrinja domišljija,
Krasnejši svet pred mano se razvija!

Funtek.

Da, pravljice in basni so oni svet, v katerem domišljija gospoduje brezmejno oblastno. Ako berilo v tem oziru ne ponuja dosti uporabne snovi, učitelj lahko še sam kaj dodá; umetne in národne pravljice — vse je umestno, da le zadostuje estetičnim in moraličnim zahtevam. — Ob enem so pravljice in bajke tudi prva stopinja zgodovinskemu pouku; saj so njemu začetek tisti časi,

„Da der Dichtung zauberische Hülle
Sich noch lieblich um die Wahrheit wand.“

Žal, da ima zgodovinski pouk v naši ljudski šoli večinoma napačno podstavo. To, kar se navadno imenuje „zgodovina“ niti ne služi tega blagoglasnega imena. — Pa poučuj, učitelj, kakor veš in znaš; poučuj, kakor ti dopušča tvoja pedagogična vest, tvoja

individualna posebnost in — tvoje zgodovinsko znanje; a vodilo ti bodi vedno Göthejev izrek: „Das Beste an der Geschichte ist die Begeisterung, die sie erregt.“ Ako pa tega ne umeješ, ako ti ni dano navduševati in vnehati mladih src za нравstveno-lepo, potem ne muči sebe in učencev s takozvano zgodovino.

Široko polje estetičnemu izobraževanju je priroda. — Kdor umeje in vé ceniti njeno krasoto, njemu je priroda nevsahljiv vir najblajšega veselja. A čudno, primeroma je le malo ljudi, kateri se živo in istinito zavedajo prirodnih lepôt. — Prilicnih slučajev, da opozarja učence na milino in krasoto prirode, nahaja učitelj povsod; največ mu jih pa nudita zemljepis in prirodopis, ako se z njima bratita — poezija in petje! — Seveda mora biti zemljepis učencem več, nego jim je bil doslej, več nego suhoparni register glavnih mest, glavnih rek, glavnih gora! Podstava zemljepisnemu pouku je itak domovina, domovina v najožjem zmislu: domača vas, domače polje, domače gore! — Danes si ogledujmo „Cerkvico vrh gore, cerkvico belo“, jutri se prepričajmo, da „Krasen res je gozd“, potem potujmo s pastirjem „zakriviljeno palico v roki, za trakom pa šopek cvetic“, potem zasledujmo potok, ki „Iz gore skrivnostno izteka“, potem stojmo s planinarjem „Visoko vrh planin“ in občudujmo prekrasno domovino svojo! Kako hvaležen je učenec tedaj možu, ki je pel:

Slovenec! Tvoja zemlja je zdrava!
Za pridne nje leža najprava!

Kako prepričalno in navdušeno doné mladostni glasovi pri pesmi:

Domovje moje Avstrija!
Ti biser vsega si sveta!
Za te jaz gorim! Za te jaz živim!

Isto velja o prirodopisnem pouku. — Nikar suhoparno, nikar preučeno! Ne mislimo, da zadostuje, če vedó učenci, koliko zob, koliko parkljev ima ta ali ona žival, če nam znajo na centimetre povedati njeno velikost, in če morda še vedó, je li koristna ali škodljiva! Tvoji učenci natanko vedó, koliko prašnikov ima ona krasna, temnooka cvetica, moji

tega morda ne vedó, vsaj na pamet ne, a z veselím klikom jo pozdravljajo, ako jo zagledajo v logu ali gozdu, ker nehoté čutijo njeno divno lepoto. Prašam te, tovariš, — roko na srce — kateri imajo več duševnega dobička? Istínito spoprijateljiti se mora učence z vsakim prirodnim objektom, katerega vidi v šoli; vedeti mora, kakovo stališče zavzema nasproti človeškemu in prirodnemu življenju. Tudi v tem oziru so nam pesniki prijazni pomočniki. Pomlad je, o lastovici „pomladi znanilki“, „dobre sreče nosilki“ smo se pogovarjali. Kako globoko bode segla sedaj učencem v srce pesem: „Lastovke, oj Bog vas sprimi!“

Jesen se vrne; živo ganjen se poslavja šolarček od lastovice:

Mrzel veter tebe žene,
Ljuba ptičica od nas!

Takemu poučevanju pa, katero vplivaj na blagosrčnost otrok, je glavni pogoj učiteljeva osebnost. Kdor vidi, stoječ na planem, le drevesa, travo in krompir, a ne gozdov, logov in polj — ta je morda uporaben mož v javnem življenju, on je morda jako razumen in učen mož — a on ni vzgojevalec on ni ljudski učitelj — ker nima srca.

Pri pisalnem in risalnem pouku predočuj učitelj učencem kolikor toliko samo lepe oblike. Tu se mu nudi prilika, da izvaja zakone leposlovja: priprostost, natančnost, razločnost, somernost, soglasje i. t. d. — Pri ročnih delih pa kažimo učencem in učenkam, kako naj se družijo tudi v najneznatnejšem predmetu koristnost z lepoto!

Pouk v telovadbi je gotovo tudi važen činitelj estetične vzgoje. Pedagogični namen telovadbi je, da pospešuje lepoto in gibčnost udom in nežnost kretanji. Dušna in telesna lepota v pravem ravnotežju — to je gaslo razumne pedagogike

Schön'res find' ich nicht, so lang ich wähle,
Als in schöner Form die schöne Seele

nas opominja blagodušni pesnik.

Šolsko petje ni, dejali bi, samostojen predmet. Petje je „angelj nežni“, kateri se prijazno druži ostalim predmetom, ter nam olajšava in lepša čestokrat tako suhoparne ure šolskega življenja. Kaj bi govorčili na dolgo in široko o estetičnem pomenu petja? „Musik sollte man lieber, als die Poesie, die fröhliche Kunst heissen. Sie theilt den Kindern nichts als den Himmel aus, denn sie haben noch keinen verloren. — Gibt es etwas schöneres, als ein frohsingendes Kind? vpraša Jean Paul.

A zaman je, vsaj deloma, učiteljev trud ako šolska soba, v kateri preživi učenec toliko ur mladega svojega življenja, ne zadostuje tudi najskromnejšim zahtevam leposlovja. Kolikokrat vlada prah in nesnaga v učilnici, kolikokrat visé pajčevine izpod dolgočasno belega stropa! Mladini v prid smemo želeti, da bi se šolska oblastva nekoliko bolj brigale za ukusno uredbo šolskih soban. Temna proga zdolaj in zgoraj po svetlorjavih ali jasnosivih stenah, klopi čedno temnozeleno in jasnorjavo pobarvane — kako malo truda in denarja to stane, in tako dobrodejno vpliva na oko in srce učitelju in učencem! Ti pa, tovariš, kateremu je mila sreča naklonila lepo in prijazno učilnico, pospešuj še s svojim trudom njen prijazni vtisek na učence! Postavi predse na mizo ali na kako drugo primerno mesto vsaj šopek cvetic! Da se trudimo vsi, da so učenci čedno in snažno oblečeni, da naloge redno in lično spisujejo, to je ob sebi razumno. Saj so rednost, snažnost in ličnost tudi estetične kreposti, — prava in prva podstava daljnemu razvitku estetičnega čutenja.

Še šolsko disciplino naj omenimo! Ideal dobre discipline, kakoršne si mislimo in želimo, je izvestno ta, da vlada v šoli pravi duh — duh medsebojne ljubezni, duh nedolžnega, mladostnega veselja! Jedino taka disciplina pospešuje in povzdiguje estetično izobraževanje učencev. Kdor pa hoče doseči to vzvišeno svrho, ta mora imeti v svojem srci najlepši, najblažji zaklad človeški: ljubezen! — Kjer se razlaga po

šoli krik in vpitje, kjer slišimo neprenehoma trpke besede, kjer vidimo le čmerne obraze — tam ni prave discipline, tam ni ljubezni! Marsikateri naših učencev, — morda njih večina — sliši doma že toliko surovih, neprijaznih besed, uživa tako malo veselja in ljubezni; toliko več pomore v ubogem, otrpnelem srčeci milo proseča beseda učiteljeva, nego celó najostrejša kazni! Trudimo se, tovariši, da olepšamo učencem svojim leta brezskrbne mladosti — da jim bode šolski čas res — lepi čas veselja!

Die Kinder aber müsst ihr nicht verachten;
Denn ihnen ist das Himmelreich gegeben,

In ihnen schlummern alle Blütenprachten,
Ein Gottesfrühling für das ganze Leben!

pravi nežnočutni nemški pesnik. Da, šolski čas bodi otrokom našim pomlad, polna najlepših cvetic, katerih tudi mraz in vihar sovražnega življenja ne more popolnoma zadušiti. — Tebi pa, učitelj-vzgojevalec, je dana najblažja naloga:

Ti pa, učitelj, čuvaj cvetje,
Da mraz ne stré ga in vihar,
Poshráni v toplo ga zavetje,
Kot umen in skrbán vrtnár!

Melanija Sittigova-Smlednik.

Obrtne nadaljevalne šole in njih nadzorstvo.

Če imamo tudi Slovenci nekoliko učilnic, v katerih se obrtni gojenci za svoj stan teoretično in praktično izobrazujejo, to je, da se jim potom šole nudi prilika, prisvajati si onih vednostij, katerih jim ljudska šola za praktično življenje ni mogla dati, a jih pri svojem obrtnem poklici neobhodno potrebujejo, če hočejo zadostiti vedno napredujočim terjatvam sedanjega časa: odsihdob tudi merodajni krogi premišlujejo, ali — če tega ne store, — naj bi premišljevali, da li osnova takih učilnih naprav odgovarja dejanskim potrebam obrtnega stanu in kako jih urediti, da bodo koristile ne samo posamičnemu obrtniku jedne stroke, marveč v jednaki meri vsem obrtnikom raznih strok.

Glede na to, da je obrtni nauk pri nas še v začetnem razvoju, tako rekoč v povojih, priznal bode vsak, da je ustroj vsega nauka po jednom kopitu, osobito v obrtno-nadaljevalnih šolah za vse različne obrtne učence jako težavna stvar in da bode treba še mnogo reform, predno bode učni smoter točno omejen in določen, ako je sploh mogoče misliti na to v sedanjí dobi napredka, in z ozirom na

to, da duh človeški nikdar ne miruje ter vedno hrepeni do napredku in popolnosti.

Kakor pa je ves občni pouk pod strogim državnim nadzorstvom, isto tako je mnogo opazovalnih očí obrnenih na obrtno šolstvo, kar je glede vzdrževanja takih zavodov tudi opravičeno. Nadzorstvo ima važno nalogo. Od njega zavisijo uspehi prav zelo, dasiravno ne smemo prezirati, da je temeljito izobraženje gojencev največ oprto na individualno sposobnost, inlektuelnost in srečno metodiko dotičnih učiteljev. Vrle učiteljske moči pod dobrim nadzorstvom sijajno delujejo, a pod slabim, pomanjkljivim nadzorstvom dostikrat komaj zadostujejo, naj tudi vse svoje moči zastavljajo v izobrazbo pridelenih jim učencev.

Bojimo se, da so pri nas deloma take razmere in da se vsled tega obrtni nauk niti ne razvija v zaželjeni meri, niti navzgor popolnoma ne zadošča. Posledica temu je neizogibna. Obrtne izobrazovalnice bode zadela krivična obsodba. Utegne se reči: „Slovenec je slabo pristopen za obrtni pouk; troški zanj so potrateni, torej — prenehajmo z neuspešnimi poskusi, razpustimo šole. In zakaj? —